

соціумом, що динамічно розвивається під впливом сучасних засобів мас-медіа.

1. Гривор'єва О.В. Сформованість психологічних меж особистості студентів-психологів / О.В. Гривор'єва // Психологічні перспективи. – 2007. – Вип.9. – С.55-62.
2. Нартова-Бочавер С.К. Понятие «психологическое пространство личности» обоснование и прикладное значение / С.К. Нартова-Бочавер // Психологический журнал. – 2003. – Т.24. – №6. – С. 27-36.
3. Психологічна енциклопедія / авт.-упор. О.М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
4. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
5. Рашковська І. Здоровий психологічний клімат у школі: теоретичні аспекти формування / І. Рашковська // Психологія. – 2018. – № 13-14. – С. 26-31.
6. Рубінштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубінштейн. – М.: Педагогика, 1973. – 424 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СУЧАСНОГО СТУДЕНТВА

Надія Кічук

д. пед. наук, професор

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Актуальність осмислення проблеми розвитку у майбутніх фахівців, зокрема, освітньої сфери, саме критичного мислення вже на основному етапі їхньої професійної підготовки – в умовах закладу вищої освіти, обумовлена низкою обставин.

По-перше, реаліями сьогодення щодо домінування інтегративного соціокультурного знання у становленні сучасної успішної людини в усіх сферах її життєдіяльності; не є винятком і професійна кар'єра, і абрис конкурентоздатності фахівця на ринку праці. А саме критичне мислення, як особистісна властивість, дозволяє врахувати наявну тенденцію загального інтеграційного і глобалізаційного процесу сучасного світу. Встановлено, що процеси інтеграції стосуються знань про людину і суспільство, суспільство і природу, технології діяльності сучасної людини та соціально-економічних і науково-технічних систем у цілому; систем управління функціонуванням і розвитком як галузей діяльності сучасної людини, так і їхніх складових [1, с. 31]. Відтак, актуалізується критичний погляд на явища природи, громадського життя й

людської психіки, тобто всього того, що складає кругозір сучасної особистості і становить базу аналітичного підходу в період надзвичайно стрімкого поновлення знань і гнучкої динаміки технологій.

Принагідно зазначимо, що вищезазначене зумовило підвищений інтерес науковців до нового тренду в світі – STEM. Початки цього освітнього напрямку пов'язані із американською практикою інтеграції в єдину схему навчання природничих наук, технологій, математики та інженерії; вона була започаткована у 1990-х роках. Стосовно вітчизняних реалій, то, з метою вдосконалення економічного та інноваційного розвитку українського соціуму, з 2015 року запроваджено таку програму навчання, що готує учнів до успішного працевлаштування (архітектор віртуальної реальності, нано-медик, робототехнік, інженер 3D-друку, оператор дронів). А це вимагає від спеціалістів більш технічно складних навичок (зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять, здатності розв'язувати складні інженерні задачі, працювати в команді, виявляючи

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

належний ступінь критичного мислення, динамікою змін сучасного ринку праці [5, с. 40-43].

Відтак обізнаність студентів, які здобувають освітні ступені і бакалавра, і магістра, в аспектах педагогічного сенсу та соціальної ролі STEM-освіти сприятиме їхній професійній підготовленості до самореалізації в фаховій діяльності з урахуванням реалій сучасного технічно розвиненого світу.

По-друге, психолого-педагогічною сутністю поняття «критичне мислення», що й нині базується на таксономії Б. Блума (з урахуванням оновленої версії Д. Андерсона і Д. Кротвеля), що на перший план виводить такі операції, як аналіз, синтез та своєрідний вид діяльності сучасної людини («запам'ятовувати», «розуміти», «створювати», «застосовувати»).

По-третє, інноваціями, що відбуваються у сучасній, вітчизняній освітній сфері, обумовлених «формулою» нової української школи. Йдеться, зокрема, про запровадження у педагогічну практику вже з початкової ланки освіти нового різновиду уроку – уроку критичного мислення. Це вимагає від учителя початкової школи обізнаності у тих стратегіях («Мозкова атака», «Кубування», «Огляд галереї», «Асоціативний куш», «Передбачення», «Кероване читання», «Запитання від автора» тощо), педагогічних технологіях (наприклад, «Графічні організатори», «Гарячі запитання») та моделях організації учіння молодших школярів (типу «Вчитель – весь клас», «Учень-учень» та інші), які визнано найбільш конструктивними в аспекті розвитку в учнів критичного мислення.

Вищезокреслене актуалізує потребу не лише в успішній підготовленості майбутніх учителів до компетентної професійної діяльності, спрямованої на розвиток у школярів критичного мислення, а й становлення такої особистісної властивості у студента – майбутнього педагога. Одним із ресурсів, задіяність якого в умовах набуття студентами відповідного освітнього ступеня у закладі

вищої освіти, науковцями (О. Дубасенюк, Є. Барбіна, Н. Гузій, А. Лісниченко, Н. Ничкало, О. Сисоєва, В. Уруський та інші) загально визнано інноваційні технології.

Як відомо, маркерами інноваційного поля освітнього середовища виступають: інновація, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал. Саме слово «інновація» репрезентує дві складові – власне ідеї та процес їх практичної реалізації [2, с. 338-340]. Отож, йдеться про багатомірне значення та сутнісну ознаку інновації – з одного боку, розвивальним чином впливати на розвиток креативності діяльності педагога, а з іншого – розширення і збагачення інноваційної потужності освітнього процесу вищої школи.

Мають рацію ті науковці (Т. Кристончук, С. Сивоєва), які зауважують на доречності формування у сучасного здобувача вітчизняної вищої освіти критичного мислення саме як особистісно-професійної якості. Навіть з огляду на таке: « за законами синергетики здатність соціальної матерії до самоорганізації виявляється в тому, що виникнення будь-якої проблеми породжує і засоби її рішення, які треба вміти побачити і використати» [4, с. 5].

У нашому розумінні критичне мислення майбутнього фахівця й виступає тією розумовою його діяльністю, яка спрямована на виконання дій, що базуються насамперед на «вмінні побачити», проаналізувати і, неупереджено оцінивши наявне у досвіді іншого розв'язання проблеми, творчо використати ті ідеї, які приймаються студентом як конструктивні щодо створення власного досвіду розв'язання новопосталої проблеми.

Нам видається недостатньо аргументованою дослідницьку позицію, за якою стверджується, що критичне мислення особистості спроможні розвинути лише такі педагогічні технології, які базуються на ідеях компаративістики, тобто на засадах порівняння інших практик. Як

відомо, мислення базується на чуттєвому сприйнятті, набуваючи форми суджень і міркувань особистості. Якщо ж йдеться про критичне мислення, то особливостей набуває будь-яка з мислительних операцій (аналіз, синтез, порівняння, систематизація), включно з абстрагуванням й узагальненням у такому сенсі. Змін набувають і функції мислення (розуміння, розв'язання проблем, ціле утворення, рефлексивна).

Враховуючи суто педагогічний аспект критичного мислення особистості, важливо зокрема, у закладі вищої освіти визначити найбільш конструктивні шляхи і засоби, беручи до уваги не лише міркування (типу «у них» і як «у нас»), порівняльного «зрізу» будь-якого явища із станом речей у зарубіжжі. Не менш цікавим у вище окресленій площині виступає й досвід творчих педагогів-практиків, осмислення якого студентами на практичних заняттях (зокрема в контексті змістових модулів нормативних навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу) сприятиме стимулюванню процесу вироблення у них саме аналітичного підходу – до педагогічних явищ – бази розвитку критичного мислення. Наприклад, розвиток творчих здібностей учнів через запровадження відповідної етапності «уроку критичного мислення першокласників» – розминка, обґрунтування навчання, актуалізація, усвідомлення змісту, рефлексія [3, с. 10-11].

До того ж, як переконає практика, принципово важливою є система формування у студентів критичного мислення через запровадження педагогічних технологій, які визнано і науковцями, і практиками вищої школи

саме конструктивними. Справа в тому, що будь-які інноваційні педагогічні технології підвищують значущість «мистецького», «майстерного» погляду суб'єкта освітньої діяльності на педагогічну дійсність.

Маємо зауважити на тому, що ще й досі триває у наукових колах дискусія відносно співвідношення понять «технологія» і «методика». Існує, наприклад, точка зору на тлумачення поняття «методика» ширшим за поняття «технологія» (І. Дичківська), оскільки вважається, що одна авторська методика може бути реалізована через різні технології. Відомим є й інші судження: поняття «технологія» репрезентує процесуальний динамічний характер; «методика» ж знаходить обґрунтування й побудову в технології (В. Монахов, Д. Чернишевський).

Щодо переваг саме технологічного підходу, то, як відомо за означенням ЮНЕСКО, технологія передбачає системний погляд (зокрема на процес формування у майбутніх педагогів критичного мислення) через створення, застосування й визначення цього процесу задля його оптимізації. Відтак правомірно вважати, що принципового значення має такий параметр: технологія є науковою галуззю, що орієнтована у більшій мірі на особистість (зокрема, студента вищої педагогічної школи) порівняно із змістовно-процесуальними аспектами запроваджених заходів.

Отже, формування у майбутніх фахівців критичного мислення виступає не як самоціль, а як важливе соціально-педагогічне завдання освітнього процесу закладу вищої освіти.

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія / В.Ю. Биков. – К.: Атака, 2009. – 684 с.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком, Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Козінцева Т. Критичне мислення як засіб формування та розвитку творчих здібностей молодих школярів / Т. Козінцева // Початкова школа. – 2018. – №3. – С. 10-13.
4. Сисоєва С.О. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика / С.О. Сисоєва, Т.Е. Кристончук. – Рівне: Овід, 2012. – 352 с.
5. STEM-освіта – шлях до майбутнього // Управління школою. – 2017. – №34-36. – С. 41-43.